

Vastaus Nuorisovaltuuston valtuustoaloitteeseen 21.2.2024, Nuorten mielenterveyspalvelujen kehittäminen

Aluehallitus 27.05.2024 § 124

9635/00.02.10/2023

Valmistelijat

tulosaluepäällikkö Johanna Puhakka; puh. 040 656 7758, ylilääkäri Erika Rannanheimo; puh. 040 568 0474 , vastaava ylilääkäri Antti Hoberg; puh. 040 351 3193, palvelualuejohtaja Minna Mutanen; puh. 044 794 4300

Nuorisovaltuusto esittää huolensa nuorten mielenterveyspalveluiden tilanteesta Etelä-Savon hyvinvointialueella. Aloitteessaan nuorisovaltuusto kertoo nuorten voivan Suomessa huonosti ja sen näkyvän vahvasti meillä Etelä-Savossa. Nuorisovaltuuston näkemyksen mukaan nuoret eivät pääse mielenterveyspalveluiden äärelle ja joutuvat odottamaan palveluun pääsyä liian pitkään. Nuorisovaltuusto esittää, että Eloisan tulisi tehdä konkreettinen suunnitelma palveluiden kehittämiseksi tehokkaiksi ja helposti saavutettaviksi.

Kouluterveyskyselyn (2023, katso liite) mukaan vain etelä-savolaisten lukiota käyvien nuorten mielen hyvinvointi on alhaisemmalla tasolla kuin koko maassa keskimäärin. Lukiolaisilla on hieman enemmän kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta ja mielialaan liittyviä huolia sekä jonkin verran enemmän vähintään kaksi viikkoa kestäneitä masennusoireita. Perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaiset kokevat mielen hyvinvointinsa paremmaksi kuin koko maassa keskimäärin ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijat oleellisilta osin samantyyppiseksi kuin keskimäärin koko maassa. Näin ollen ei ole tulkittavissa, että Etelä-Savossa nuorten mielenterveydenhaasteita olisi oleellisesti enemmän kuin muilla hyvinvointialueilla.

Mielialaan liittyviin huoliin tukea tarvinneista koulun ulkopuolista apua saaneiden määrä perusopetuksen 8. ja 9. luokilla sekä lukio-opetuksessa olevilla on huomattavasti korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Ammatillisissa oppilaitoksissa koulun ulkopuolista tukea saaneita on hiukan vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. Tästä voidaan päätellä, että palvelut ovat olleet hyvin saatavilla.

Nuorten mielenterveyspalveluiden tilanne Etelä-Savon hyvinvointialueella

Etelä-Savon hyvinvointialueella nuorten mielenterveys- ja riippuvuuspalveluiden kehittäminen on ollut vahvaa alusta alkaen. Palveluita on kehitetty Eloisan strategian mukaisesti peruspalvelupainotteisemmaksi ja pyritty siirtämään palvelua ostopalveluista omaksi toiminnaksi. Eloisalla on muun muassa luotu nuorille ja nuorille aikuisille osana Kestävän kasvun Eloisa -hanketta määrämittaiset strukturoidut arviointi- ja hoitajakset, joka on yhtenäistänyt koko alueen toimintamalleja. Kehittämistyötä on tehty vahvasti työntekijöitä osallistaen.

Etelä-Savolaisilla nuorilla on Palveluluukun aloittamisen jälkeen ollut mahdollisuus kaikkina arkipäivinä klo 8-15 saada hoidon tarpeensa arvioiduksi puhelimesta tai chatissa terveydenhuoltolain mukaisesti. Palveluluukussa toimii lasten ja nuorten mielenterveys- ja riippuvuuspalveluiden sairaanhoitajia vuorollaan kaikista tiimeistä ja hoidon tarvetta arvioidaan samoilla kriteereillä koko alueelle. Nuorten mielenterveysvastaanoitoilla (perusterveydenhuolto) pystytään pääsääntöisesti noudattamaan 14 vuorokauden hoitotakuuta, joka kansallisesti tarkasteltuna on erinomainen täällä Etelä-Savossa. Alueella on ajoittain arviointijakson jälkeiselle hoitajaksette ollut muutaman nuoren jonoa, joka on johtunut henkilöstövaihdoista tai poissaoloista. Jonot on kuitenkin saatu purettua hyvin kohtuullisessa ajassa ja kiireelliset hoitajakset ovat aina alkaneet viivytyksittä. Nuorisopsykiatrialle yli 90 vuorokautta (erikoissairaanhoidon hoitotakuu) odottaneita on Eloisan aikana ollut aivan yksittäisiä, joten tältäkin osin palvelun tarpeeseen pystytään vastaamaan hyvin. Myös nuorisopsykiatrisen vuodeosastohoidon tarpeeseen on voitu vastata hyvin ja kaikki hoitoa tarvitsevat on ollut mahdollista ottaa osastolle oikea-aikaisesti.

Kehittämistyössä tehdään tiivistä yhteistyötä etenkin Sote-keskuksen Lasten ja nuorten terveystalouden sekä Kuntoutuksen palvelujen kanssa. Palveluluukun lisäksi yhteisiä merkittäviä kehittämisprojekteja on ollut mielenterveys- ja riippuvuuspalvelujen sairaanhoitajien palkkaaminen osaksi opiskeluhoitopalveluja koko alueelle. Sairaanhoitaja toimii osana opiskeluhoiton kokonaisuutta yhdessä terveydenhoitajan, lääkärin, koulupsykologin ja kuraattorin kanssa tuottaen mielenterveyspalvelua

saman sisältöisenä kuin nuorten mielenterveysvastaanotoilla, mutta lähellä nuoria ja helposti saavutettavana palveluna.

Henkilöstötilanne nuorten mielenterveyspalveluissa on ollut hyvä tai erinomainen koko ajan. Henkilöstörakennetta on yhtenäistetty ja kehitetty moniammatillisia toimintamalleja tiimeihin. Ostopalveluihin tukeudutaan entistä vähemmän esimerkiksi nepsy-valmennusten osalta ja tähän on palkattu omaa henkilöstä. Omana toimintana tuotetun palvelun laatuun ja sisältöön vaikuttamisen mahdollisuutemme ovat paremmat kuin ostopalveluna tuotettuun samalla, kun se luontevasti integroituu osaksi potilaan hoitokokonaisuutta.

Nuorten mielenterveys- ja riippuvuuspalveluiden kokonaisuudessa myös nuorten päihde- ja riippuvuustyön kehittämistä on tehty ja toimintamalleja yhtenäistetty. Olemme Eloisan aikana saaneet vakinaistettua nuorten päihdetyön osaksi palvelukokonaisuutta koko alueelle. Etelä-Savossa nuorten päihteidenkäyttö on yleisempää kuin koko maassa keskimäärin (katso liite) ja näin ollen nuorten päihde- ja riippuvuustyön kehittäminen tulee jatkossakin olla painopistealueena.

Ankkuri-toiminnan laajentaminen sekä toiminnan vakiinnuttaminen myös Pieksämäelle on tärkeä osa nuorten palvelukokonaisuutta ennaltaehkäisevänä toimintana.

Nyt suunnitelmassa olevat muutokset palveluissa

Syksyille 2024 on tehty suunnitelma toteutettavista kehittämisprosesseista. Painopiste on edelleen peruspalveluissa ja sen toimintojen kehittämisessä. Eloisan kaikki lasten ja nuorten perusterveydenhoidossa työskentelevät sairaanhoitajat koulutetaan Ohjattu omahoito -interventioon, jolla pystytään vastaamaan lasten ja nuorten yleisiin mielenterveyden häiriöihin ja mielen pulmatilanteisiin. Lisäksi syyskuussa otetaan käyttöön Nuorten interventionavigaattori (Nuorten navi), joka on digitaalinen työkalu nuoren psyykkisen voinnin arviointiin. Ohjattu omahoito -koulutus ja Interventionavigaattorin käyttöönotto toteutetaan yhdessä Terapiat etulinjaan -hankeen ja Pohjois-Savon hyvinvointialueen lasten ja nuorten mielenterveyden osaamiskeskustiimien kanssa.

Tietoa Ohjatusta omahoidosta ja Nuorten interventionavigaattorista löytyy:

<https://terapiatetulinjaan.fi/lapset-ja-nuoret/>

Tärkeä osa lasten ja nuorten perusterveydenhoitotasoista mielenterveystyötä on riittävä ja laadukas lääkäryö osana moniammatillista tiimiä. Eloisalla on avoimena kaksi lääkärvirkkaa lasten ja nuorten perusterveydenhuollon tiimeihin. Tehtävät ovat uusia. Mielenterveys- ja riippuvuuspalveluilla ei ole aikaisemmin ollut lasten ja nuorten palveluissa perusterveydenhuollon lääkäreitä Mikkelin ja Savonlinnan alueilla nuorille, vaan lääkäryö on järjestetty erikoissairaanhoidosta, sote-keskuksista tai koululääkäriresursseista.

Nuorten mielenterveysvastaanotot lisäävät syksyllä suunnitelmallista ja säännöllistä työskentelyä yläkouluilla. Pieksämäellä säännöllistä kouluille sijoitettavaa työtä on jo toteutettu. Mikkelin seudulla tätä tullaan toteuttamaan elokuusta alkaen. Tavoitteena on toteuttaa mielenterveyspalvelun vastaanottotyötä yhtenä päivänä viikossa jokaisella yläkoululla, jolta löytyy tarvittava työtila. Savonlinnan seudulla vastaavan työtavan valmistelua on aloitettu ja tavoitteena on aloitus viimeistään vuoden 2025 alusta.

Yhteenveto

Etelä-Savon hyvinvointialueella nuorten mielenterveyspalveluihin hoitoon pääsy on kansallisesti vertailtuna erinomaisella tasolla. Kehittämistyötä on tehty runsaasti ja palveluissa on tapahtunut monia myös rakenteellisia muutoksia. Palveluiden saavutettavuuteen on pyritty vastaamaan mm. yhtenäisellä palveluohjauksella ja hoidontarpeen arvioinnin palvelulla (Palveluluukku) sekä lisäämällä kouluilla tapahtuvaa vastaanottotyötä. Monia hyviä toimintatapoja, esimerkiksi opiskeluhoitoon sairaanhoitaja, päihdetyöntekijät ja Ankkuri-toiminta, on pystytty laajentamaan tai vakiinnuttamaan koko alueelle.

Kehittämistyölle on suunnitelma vuodelle 2024 ja syksyllä tehdään suunnitelma seuraavalle vuodelle.

Hyvinvointialueella ei kuitenkaan ole ensisijaista vastuuta ennaltaehkäisevästä toiminnasta, joilla on tutkitusti lasten ja nuorten mielenterveyttä edistävää vaikutusta. Kaupungeilta, kunnilta ja järjestöiltä tarvitaan aktiivista roolia varhaiskasvatuksen, koulutuksen, nuorisotyön, liikunnan ja kulttuurin järjestämiseen ja resurssointiin mielenterveyspalvelujen tarpeen kasvun hillitsemiseksi.

Toimivalta Hallintosääntö 124.2 §, Hallintosääntö 9.2 §:n 3 kohta

Hyvinvointialuejohtajan esitys:

Aluehallitus merkitsee selvityksen tiedoksi. Vastaus valtuustoaloitteeseen viedään tiedoksi aluevaltuustolle, joka merkitsee aloitteen loppuun käsitellyksi.

Päätös:

Hyväksyttiin esityksen mukaan.

Tiedoksi Aluevaltuusto